

KUJDESI PARËSOR SHËNDETËSOR NGA KËNDVËSHTRIMI I OBSH

Isme Humolli

Profesoreshë e
Epidemiologjisë
Fakulteti i Mjekësisë
Universiteti i Prishtinës

Specialiste e Epidemiologjisë
Zyrtare e emergjencave
OBSH

Për të kuptuar thelbin e Kujdesit Parësor Shëndetësor (KPSH) duhet të kthehemi në vitin 1978, kur takimi dhe Deklarata e Alma-Ata (tani Almaty), në Kazakistan, ishte pikë referimi në historinë e shëndetit global. Dyzet vjet më vonë, Konferenca Globale e Kujdesit Parësor Shëndetësor dhe Deklarata e saj vërtetuan edhe një herë rëndësinë e angazhimit të KPSH-së në monitorimin e shëndetit dhe të mirëqenies për të gjithë, duke mos lënë askënd prapa.

Vizioni i KPSH-së në shekullin 21 është “drejt mbulimit universal shëndetësor” dhe zbatimit të “Qëllimeve të Zhvillimit të Qëndrueshëm (SDG)”

Shërbimet e KPSH-së janë më afër popullit, gjithëpërfshirë dhe fokusi vjen për tri arsye:

1. Karakteristikat e KPSH-së lejojnë sistemin shëndetësor të përshtatet dhe t'i përgjigjet një bote komplekse dhe që ndryshon me shpejtësi
2. Me theksin e saj në promovimin dhe parandalimin, adresimin e determinatëve dhe me qasjen “njeriu në qendër”, KPSH-ja është dëshmuar të jetë mënyrë shumë efektive dhe efikase për të adresuar shkaqet kryesore të faktorëve të rrezikut për shëndetin e dobët, si dhe për trajtimin e sfidave të reja që mund të kërcënojnë shëndetin në të ardhmen
3. Mbulimi Universal Shëndetësor (Universal Health Coverage) dhe Qëllimet e Zhvillimit të Qëndrueshëm (Sustainable Development Goals / SDG), dedikuar shëndetit mund të arrihen vetëm me Kujdes Parësor Shëndetësor funksional dhe të organizuar mirë.

KPSH-në e karakterizon “qqasja e gjithë shoqërisë” ndaj shëndetit që synon në mënyrë të barabartë të rrisë nivelin e shpërndarjen së shëndetit dhe mirëqenies duke u fokusuar në nevojat dhe preferencat e njerëzve (si individë dhe si komunitete) sa më shpejt të jetë e mundur përgjatë vazhdimësisë nga promovimi i shëndetit dhe parandalimi i sëmundjeve në trajtim, rehabilitimi, kujdesi paliativ dhe sa më afër të jetë e mundur në mjedisin e përditshëm të njerëzve.

KPSH-ja ka tre përbërës të ndërlidhur dhe sinergjike:

1. Plotësimi i nevojave shëndetësore të njerëzve nëpërmjet kujdesit gjithëpërfshirës promovues, mbrojtës, parandalues, kurativ, rehabilitues dhe paliativ gjatë gjithë jetës, duke u dhënë përparësi strategjike shërbimeve kryesore të kujdesit shëndetësor që synojnë individët dhe familjet nëpërmjet kujdesit parësor dhe popullatës nëpërmjet funksioneve të shëndetit publik si qendrore elemente të shërbimeve të integruara shëndetësore;
2. Trajtimi sistematik i determinantëve më të gjerë të shëndetit (përfshirë faktorët socialë, ekonomikë dhe ata mjedisorë, si dhe karakteristikat dhe sjelljen

individuale) nëpërmjet politikave dhe veprimeve të informuara me dëshmi në të gjithë sektorët; dhe

3. Fuqizimi i individëve, familjeve dhe komuniteteve për të përparuar shëndetin e tyre, si avokues për politikat që promovojnë dhe mbrojnë shëndetin dhe mirëqenien, si krijues të kodit të shërbimeve shëndetësore dhe sociale, dhe si vetë-kujdestarë dhe kujdestarë.

Ky vizion i vendos njerëzit, si individë dhe komunitete, në fokus qendror të të gjitha përpjekjeve drejt KPSH-së. E drejta themelore e njerëzve për standardin më të lartë të arritshëm të shëndetit dhe mirëqenies dhe angazhimi i përtërirë i botës për drejtësinë sociale, shprehen nëpërmjet mbrojtjes adekuatë sociale dhe përpjekjeve të bashkërenduara për të adresuar nevojat e atyre që janë më të pafavorizuar.

Njerëzit mbrohen nga rezultatet e pafavorshme shëndetësore nëpërmjet masave të bazuara në popullatë, të planifikuara dhe të realizuara duke marrë parasysh nevojat e atyre që u shërbehen.

Këto përfshijnë parandalimin dhe kontrollin e sëmundjeve endemike dhe epidemite e sëmundjeve, parandalimin e sëmundjeve jontëzues, informacionin dhe edukimin në lidhje me problemet mbizotëruese shëndetësore, përfshirë rreziqet kryesore dhe mënyrën e parandalimit dhe kontrollit të tyre.

Në kontekstin e kujdesit individual, ekipi i kujdesit parësor multidisiplinar mbështet pacientët në përcaktimin e përparësive dhe identifikimin e qëllimeve të kujdesit. Ekipet i qasen kujdesit individual të pacientit duke marrë parasysh preferencat kulturore dhe fazën e jetës së pacientit, në një gamë të gjerë problemesh (mendore dhe fizike, kronike dhe akute, të komunikueshme dhe jo të komunikueshme). Ekipet janë përgjegjës për vlerësimin e nevojave shëndetësore të pacientit, sigurimin e menaxhimit të sigurt të bazuar në dëshmi, me kosto efikase nëpërmjet përdorimit të duhur të teknologjive shëndetësore, teknologjisë së informacionit dhe koordinimit e shërbimeve shtesë ose të specializuara për pacientët që kanë nevojë për to nëpërmjet rrjeteve më të gjera të KPSH-së.

Determinantët e gjerë të shëndetit, përfshirë ata shoqërorë, ekonomikë, mjedisorë dhe faktorët tregtarë të ndërlidhur, adresohen nëpërmjet veprimeve që përfshijnë sektorë të shumtë të qeverisë, shoqërisë civile dhe sektorit privat, të cilët mbështesin shoqëritë dhe mjediset që përkrahin shëndetin dhe mirëqenien. Bashkëpunimi i ngushtë midis sektorëve, si mbrojtja sociale, strehimi, arsimit, bujqësia, financa dhe industria, u mundëson njerëzve të jetojnë në lagje që promovojnë shëndetin, që kombinojnë ajrin e pastër, mundësinë për ecje, hapësirat e gjelbra, sigurinë në rrugë dhe opsionet efektive të transportit publik.

Komuniteti duhet të informohet me përpjekjet për të shpënë përpara shëndetin dhe mirëqenien nëpërmjet KPSH-së. Nëpërmjet kësaj, njerëzit kanë qqasje në njohuritë, aftësitë dhe burimet e nevojshme për t'u kujdesur për veten dhe të dashurit e tyre, duke shfrytëzuar potencialin e plotë

të teknologjive shëndetësore, si dhe teknologjitë e informacionit dhe komunikimit (TIK).

Për të arritur këtë vizion ambicioz të KPSH në shekullin 21 kërkohet veprim transformues. Specifikat e këtij veprimi do të ndryshojnë në mënyrë të konsiderueshme nga vendi në vend; për shembull, llojet e aktiviteteve të kërkuara në një mjedis të brishtë që ende përballen me agjendën e papërfunduar të Objektivave të Zhvillimit të Mijëvjeçarit, do të ndryshojnë ndjeshëm nga ajo që duhet të bëjë një vend me të ardhura të mesme, i konfrontuar me një përhapje në rritje të sëmundjeve jongjitëse. Prandaj, është identifikuar një grup fleksibël prej trembëdhjetë "levash" që vendet mund t'i përdorin, ndërsa lëvizin drejt KPSH-së.

Nëpërmjet "Qëllimeve të Zhvillimit të Qëndrueshëm (SDG)", bota është angazhuar për një agjendë ambicioze zhvillimi që synon përmirësimin e shëndetit dhe mirëqenies së të gjithë njerëzve. Dyzet vjet pas Deklaratës së Alma-Ata, e pajisur me dëshmi dhe e frymëzuar nga angazhimi i ripërtëritë global, është koha që komuniteti global ta çojë njerëzimin më pranë shëndetit dhe mirëqenies për të gjithë nëpërmjet hapave të guximshëm. Një qasje e re e guximshme ndaj KPSH-së është thelbësore për arritjen e "Qëllimeve të Zhvillimit të Qëndrueshëm (SDG)" dhe Mbulimi Universal Shëndetësor. Përparimi do të kërkojë guxim dhe vendosmëri.

Përbërësit e kujdesit parësor shëndetësor:

- Politika dhe veprime shumësektoriale,
- Njerëz dhe komunitete të fuqizuara
- Kujdesi parësor dhe funksionet thelbësore të shëndetit publik si thelbi i shërbimeve të integruara shëndetësore

Përvoja e grumbulluar gjatë 40 viteve të fundit mbështet një përkufizim gjithëpërfshirës të PHC, i cili përfshin tre përbërës të ndërlidhur dhe sinergjikë.

1. Plotësimi i nevojave shëndetësore të njerëzve nëpërmjet kujdesit gjithëpërfshirës promovues, mbrojtës, parandalues, kurativ, rehabilitues dhe paliativ gjatë gjithë jetës, duke u dhënë përparësi strategjike shërbimeve kryesore të kujdesit shëndetësor që synojnë individët dhe familjet nëpërmjet kujdesit parësor dhe popullatës nëpërmjet funksioneve të shëndetit publik si qendrore elemente të shërbimeve të integruara shëndetësore;

2. Trajtimi sistematik i përcaktuesve më të gjerë të shëndetit (përfshirë faktorët socialë, ekonomikë dhe mjedisorë, si dhe karakteristikat dhe sjelljen individuale) nëpërmjet politikave dhe veprimeve të informuara me dëshmi në të gjithë sektorët; dhe

3. Fuqizimi i individëve, familjeve dhe komuniteteve për të optimizuar shëndetin e tyre, si avokues për politikat që promovojnë dhe mbrojnë shëndetin dhe mirëqenien, si bashkëzhvillues të shërbimeve shëndetësore dhe sociale, dhe si vetë-kujdestarë dhe kujdestarë.

Agjenda 2030 për Zhvillim të Qëndrueshëm dhe 17 Qëllimet e Zhvillimit të Qëndrueshëm paraqesin një agjendë ambicioze për ndërtimin e një bote më të mirë. Shëndeti dhe mirëqenia adresohen në mënyrë

specifike nëpërmjet SDG3, e cila bën thirrje për përpjekje për të siguruar jetë të shëndetshme dhe promovim të mirëqenies për të gjithë në të gjitha moshat (23). Në përputhje me vizionin e integruar të SDG-ve, objektivat nën SDG3 lidhen drejtpërdrejt me shëndetin dhe mirëqenien, ndërsa ndikohen dhe ndikojnë në objektivat e tjerë të zhvillimit.

Arritja e objektivave SDG3, duke mos lënë askënd prapa, mund të bëhet vetëm nëpërmjet KPSH-së. Synime të tilla si zvogëlimi i vdekshmërisë së nënave, neonataleve dhe fëmijëve, sigurimi i qasjes universale në shërbimet e shëndetit seksual dhe riprodhues, forcimi i parandalimit dhe trajtimit të abuzimit me substancat dhe parandalimi dhe trajtimi i sëmundjeve

jongjitëse mbështeten në politikat dhe veprimet multisektoriale që promovojnë shëndetin dhe mirëqenien, shërbimet e integruara shëndetësore që i japin përparësi funksioneve të kujdesit parësor dhe shëndetit publik dhe fuqizojnë njerëzit dhe komunitetet. Edhe për objektiva të tillë si përfundimi i epidemive të AIDS, tuberkulozit, malaries dhe sëmundjeve tropikale të neglizhuara dhe luftimi i hepatitit, sëmundjeve të transmetuara nga uji dhe sëmundjeve të tjera ngjithëse, të cilat deri më tani janë adresuar kryesisht nëpërmjet iniciativave vertikale, gjithnjë e më shumë po njihet se qasja është thelbësore për të patur sukses.

Fakti që politikat dhe veprimet multisektoriale janë komponentët kryesorë të KPSH-së, është në përputhje me vizionin e integruar të Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm dhe do të thotë se përpjekjet e lidhura me KPSH mund të tërheqin dhe forcojnë edhe sektorë të tjerë. Si rezultat, KPSH-ja mund të kontribuojë në arritjen e objektivave për një numër qëllimesh të ndryshme nga SDG3, përfshirë ato që lidhen me varfërinë, urinë, arsimin, barazinë gjinore, ujin e pastër dhe kanalizimet, punën dhe rritjen ekonomike, zvogëlimin e pabarazisë dhe veprimin e klimës.

Aktualisht, një nga fushat kryesore të fokusit të komunitetit global është arritja e Mbulesës Universale Shëndetësore (MUSH) dhe KPSH është bazë e nevojshme në këto përpjekje. MUSH ka disa dimensione, përfshirë përmirësimin e mbrojtjes financiare (duke zvogëluar shpenzimet e familjes për shëndetin) dhe rritjen e çasjes në shërbime cilësore, barna dhe vaksina. Arritja e të gjithë njerëzve,

përfshirë ata më të pafavorizuar, është element kyç i MUSH-së. KPSH-ja është kritike për trajtimin e secilit aspekt të MUSH-së.

- KPSH-ja luan rol kyç në zvogëlimin e shpenzimeve të familjes për shëndetin duke adresuar determinatët themelorë të shëndetit dhe duke theksuar shërbimet e nivelit të popullsisë që parandalojnë sëmundjet dhe promovojnë mirëqenien. Kjo zvogëlon nevojën për kujdes individual dhe mund të shmangë përshkallëzimin e çështjeve shëndetësore në kushte më komplekse dhe të kushtueshme. Njerëzit dhe komunitetet e fuqizuar janë avokatët kryesorë për rritjen e mbrojtjes financiare për shërbimet shëndetësore.

- KPSH-ja ofron shërbime shëndetësore me kosto të ulët, andaj ërëndrimi në KPSH është mënyra më vlerë më të mirë për vendet që të lëvizin drejt qasjes universale. Përfshirja e njerëzve dhe komuniteteve të fuqizuar si bashkëzhvillues të shërbimeve, përmirëson ndjeshmërinë kulturore dhe rrit kënaqësinë e pacientit, duke rritur përfundimisht përdorimin dhe përmirësimin e rezultateve shëndetësore. Për më tepër, ka dëshmi të konsiderueshme që sistemet shëndetësore të bazuara në shërbimet e kujdesit parësor që janë në kontakt të parë, të vazhdueshëm, gjithëpërfshirës, të koordinuar dhe me në qendër njerëzit, kanë rezultate më të mira shëndetësore.

- Në shumë vende, shumica e njerëzve që aktualisht nuk kanë qasje në kujdes janë në disavantazh. KPSH-ja është vendosur në mënyrë optimale për ta trajtuar këtë, për shkak të theksit të saj në trajtimin e determinatëve të shëndetit, të cilat mbështesin dobësinë. Për më tepër, në shumicën e vendeve, përqendrimi i KPSH-së në shërbimet e bazuara në komunitet është mënyra e vetme për të arritur te popullata që jeton në vende të largëta dhe të pafavorizuara

Përbërësit e kujdesit parësor shëndetësor:

1. Kujdesi parësor dhe funksionet thelbësore të shëndetit publik, thelb i shërbimeve të integruara shëndetësore

A. Shërbimet personale

Kujdesi parësor është pika hyrëse në shërbimet shëndetësore personale për shumicën dërrmuese të problemeve shëndetësore. Një komponent thelbësor i sistemit shëndetësor, ai gjithashtu ofron shërbime me një orientim familjar dhe komunitar duke lidhur shëndetin publik dhe shëndetin personal. Kujdesi parësor me cilësi të mirë është i lidhur me rritjen e qasjes në shërbime, njohjen më të mirë të problemeve dhe saktësinë diagnostike, zvogëlimin e shtrimit në spital, rezultatet më të mira shëndetësore (veçanërisht në rastet e vdekshmërisë dhe përgjigjen ndaj shërbimeve), zbutjen e pabarazive të bazuara në pasuri, në vdekshmëri, përqindje më të ulur të vetëvrasjeve dhe jetëgjatësi më të lartë. Kujdesi parësor cilësor është i bazuar në dëshmi, i ofruar nga komuniteti dhe i përqendruar te personi, siguron pikën e kontaktit të parë dhe siguron vazhdimësinë, gjithëpërfshirjen dhe koordinimin

B. Shërbimet e bazuara në popullatë:

Shërbimet e bazuara në popullatë përdorin elementet e shëndetit publik për të përmirësuar shëndetin dhe mirëqenien e popullatës. Funksionet e shëndetit publik në mënyrë specifike të lidhura ngushtë me kujdesin parësor janë mbrojtja e shëndetit, promovimi i shëndetit dhe parandalimi i sëmundjeve (ofrimi i shërbimeve), mbikëqyrja, reagimi dhe gatishmëria emergjente (inteligjenca).

2. Politikat dhe veprimet shumësektoriale

A. Njerëzit dhe komunitetet si avokatë

B. Njerëzit dhe komunitetet si bashkëzhvillues të shërbimeve shëndetësore dhe sociale

C. Njerëzit si vetë-kujdesës dhe kujdestarë

3. Njerëzit dhe komunitetet e fuqizuara

